

ע"ב 'כבשי עצרת שלמים נינהו?! אלא שעירי עצרת למה הן באין...' – כן דרך הגמרא כשמביא ברייתא, לפרשה תחילה ולהגיה ואח"כ פושט ממנה – כי בלאו הכי הלא נאמר שהברייתא משובשת ואין להוכיח ממנה כלום. וזה נמצא לרוב בש"ס. וראיתי מי שכתב בזה דרך רחוק (יד דוד). וכבר כתבו כן הראשונים בכמה מקומות; ע' מועד קטן ח. תד"ה ולערב; תו"י יומא סג. רשב"א חולין ה. ועוד. וע"ע יוסף דעת ברכות יח.

אלא שחיסך הכתוב – לפי שחס על ממונם, כמו שפרש"י. ומבואר בכמה מקומות בדברי רז"ל שהתורה הקלה במצוות מסוימות כי חסה על ממונם של ישראל (ע' בפירוט באנצ. תלמודית כרך יא: עמ' רמ).

שאני קרבנות צבור דלב בית דין קמתנה עליהן... סכין מושכתן למה שהן – ע' במובא בשבועות יא-יב.

והאמר רב אידי בר אבין... לדברי ר' שמעון אין נפדין תמימים לדברי חכמים נפדין תמימין – רב פפא שתיירן, גם הוא סובר שלר' שמעון אין נפדים תמימים אלא שלדעתו אומרים 'לב ב"ד מתנה עליהם' לקייץ בהם את המזבח, שאע"פ שהוקדשו לשם תמידים מתנים ב"ד שלכשיתותרו יהיו עולות נדבה לקייץ המזבח. ולחכמים 'לב ב"ד מתנה' מועיל שייפדו תמימים. [ובזה מיושבת הסתירה בדברי רש"י שהקשו התוס' (בד"ה סכין); מה שכתב רש"י (בד"ה קרבנות) שבאים לקייץ המזבח – זהו אליבא דר' שמעון לשיטת רב פפא. ואילו מה שפרש אחר כך (בד"ה לדברי) הוא לפי דעת המקשה] (צאן קדשים).

בוה מובן מדוע נשאר הספק בעינו ולא נפשט למסקנא (כמו שכתב רש"י בסד"ה דלמא), והרי הוכיחו מדברי ר' יוחנן שרבי שמעון אינו סובר 'לב ב"ד מתנה' ואם כן מוכח שהקרבן מכפר על עשה שלאחר הפרשה – אלא ע"כ שיש ליישב דברי רבי שמעון אף לרב פפא כנ"ל, שסובר 'לב ב"ד מתנה' לענין לקייץ. והתוס' כאן כתבו בדרכים אחרות. ובתוס' בשבת צדדו לומר שלמסקנא נפשט הספק.

*

דאויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב – שאין דומה רגע למשנהו. מציאות רגע זו משונה מחברתה, ועל כל רגע ורגע צריך שיעיר אחר'.

(מתוך דעת חכמה ומוסר ח"א ג)

דף ז

איתמר, תודה ששחטה לשם תודת חברו – רבה אמר כשרה ורב חסדא אמר פסולה... – מבואר בתוס' שמדובר שלשני האנשים יש קרבן תודה, ושחט תודה אחת לשם תודת חברו, אבל בעלמא השוחט תודה לשם אדם אחר – אין כאן כלל 'שינוי קדש' אלא 'שינוי בעלים', וכיון שאין דין 'שינוי בעלים' אלא כשחושב על הזריקה המכפרת, הלכך באופן זה שלא חשב אלא על השחיטה, כשר ומרצה לכו"ע. עוד יש לפרש (כן פרש ב'זבח תודה' בדעת רש"י) שלכך אין שייך כאן 'שינוי בעלים' מפני שלא חשב בפירוש שיתכפר בה חברו, רק חשב לשם קרבן של חברו, הלכך אין לדון אלא משום שינוי קדש בלבד. ולפי

זה אפילו אם יזרוק במחשבה זו – כשרה לדעת רבה [או אף לרב חסדא בשאר הזבחים – לפי מה שכתבו התוס' שלא נחלק ר"ח בשאר זבחים] – שאין שייך שינוי בעלים אלא כשמפרש במחשבתו שיתכפר חברו.

[יתכן שהתוס' שלא פרשו כן סוברים שאין לחלק בכך, שכל שחושב לשם תודת חברו כאילו חושב בפירוש שמקריב עבורו, הלכך אם יחשוב כן בוריקה מיקרי שינוי בעלים].

הרמב"ם השמיט דין זה. ויש מפרשים שפוסק כרב חסדא, וסובר שאין חילוק בין תודה לשאר זבחים [כדעת רש"י], ואינו מחלק בין אם יש לחברו תודה אחרת אם לאו, נמצא אם כן שכל קרבן ששחטוהו לשם אחר, גם אם לא כיוון כלל על הזריקה – הרי זה שינוי כשאר זבחים ששחטם שלא לשמן. ואכן כך מורים דברי הרמב"ם (פסולי המוקדשין טו, א) שמחשבת שינוי בעלים שייכת בכל העבודות – וכבר תמהו עליו מסוגיות ערוכות (ע' במצוין לעיל ד.). ולפי האמור נתבאר מקור דבריו – מדברי רב חסדא בסוגיתנו, ופסול מדין 'שינוי קדש' (עפ"י יד דוד ושפת אמת וחידושי הנצי"ב. ובדרך דומה כתב בזבח תודה. וע"ע להלן י.).

קצת צ"ע שאם אין לחברו קרבן אחר נמצא שחשב על קרבן שאינו קיים במציאות, ומאי שנא משחט לשום חולין דלא מהריב בה, אף כאן שחט לשם קרבן שאינו קיים. ואת"ל שאני הכא סוף סוף לפי דעתו חשב לשם קדשים [ולפי זה הוא הדין בשוחט לשם אדם אחר והוברר שאינו קיים בעולם או שהוא נכרי – י"פסל], מ"מ מאי שנא מעקירה בטעות שלהלכה פסק הרמב"ם דלא חשיב עקירה, כיון שאילו ידע האמת היה חושב לשמה.

גם משמע בסמוך שאילו היה אדם מישראל שאינו חייב עשה, הרי השוחט חטאת לשם אותו אדם כשרה, דאינו מחויב כפרה כמותו. והלא מסתבר כששוחט לשמו הוא סבור שהחטאת מכפרת עליו, א"כ מוכח שגם אם לפי דעתו הלה מחויב חטאת, כיון שלפי האמת אינו מחויב, חשיב לאו בר כפרה כמותו.

'שאיין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה' – ועל כן כל המביא עולה, אפילו אינו יודע על חטא מסוים שעשה, מתודה בשעת הסמיכה על 'עשה' כלשהו – שאיין לך אדם שלא עבר על עשה (עפ"י מנחת הינון קטו, ד.).

ולכאורה נראה שאם מביא כמה עולות בסמיכות, הרי כבר כיפר בראשונה. ואו דינו שאומר עליו דברי שיר כבקרן שלמים, ולא וידי, וכמו שכתב הרמב"ם (מעוה"ק ג, טו). ובתוס' ר"י הלבן ביומא (ה). כתב שעל שלמים מתודה כעולה. אך י"ל שאע"פ שכבר כופר חטאו בעולה הראשונה, חוזר ומתודה עליו בשניה, וכדרך שאמרו (בפ"ח דיומא) בוידוי יוהכ"פ שחוזר ומתודה גם על דברים שהתודה עליהם ביוהכ"פ שעבר, ואע"פ שנתכפר לו, לעולם יש מקום לתוספת תשובה וכפרה. וע' בספר תקנת השבין (עמ' 135) שכתב: '... ואע"ג דבחד עולה סגי לכפר על כמה מצות עשה דגביה, זהו לענין חיוב בדורון דגלמד מקרא, וכשאי אפשר לו להביא יותר סגי ליה בהכי, אבל ודאי מי שהיכולת בידו היה מרבה להביא קרבנות נדבה לדורון כפי יכולתו איש כברכתו'.

ובמקום אחר (שם עמ' 121) כתב שאפילו מביא שתי עולות באותו היום, גם כן אין לך אדם שאינו מחויב עשה משעת הקרבת עולה ראשונה, שא"א לינצל בכל שעה מביטול עשה כמצות ת"ת וכדומה ממצוות תמידיות, שכשמפנה לבו רגע אחד לבטלה מבטל מצות עשה, ואין לך אדם ניצול מזה. וכמו שאמרו 'פשפש ולא מצא – יתלה בביטול תורה'; –

'דדבר זה מצוי אצל כל אדם, אפילו צדיק גמור שפשפש ולא מצא לו שום חטא ומסתמא שוקד על התורה כל היום ועם כל זה יוכל לתלות בביטול תורה איזה רגעים – אם לא יחידים השרידים כרשב"י וחבריו ת"ח האמיתים שכל שיחתם והרהור לבם גם במיילי דעלמא, הכל דברי תורה. וכפי הנראה דעל כן תיקנו בתפלה ברכת 'השיבנו' ג' פעמים בכל יום, ואפילו צדיק גמור, דאין לך שאין מחויב עשה בביטול תורה ועבודה...'. וע"ש עוד אריכות בענין תשובה וקרבן עולה על 'עשה'.

'חטאת מכפרת על חייבי עשה מקל-וחומר; על חייבי כריתות מכפרת, על חייבי עשה לא כל שכן' – הקשה בשפת אמת, מנין ללמוד שמכפרת גם על כרת ובנוסף גם על 'עשה', והלא דיו לבא מן הדין להיות כנידון.

עוד הקשה, מנין שמכפרת על 'עשה' במזיד והלא החטאת מכפרת על כרת רק בשוגג. ואכן בספר לקוטי הלכות כתב (ב'זבח תודה') שמסתבר שהחטאת אינה מכפרת על 'עשה' אלא בשגגה. [והיה מקום לומר שכיון שאינה מכפרת אלא עם תשובה, כמו שאמרו להלן גבי עולה, הרי הודונות נהפכו לשגגות ומסתבר שמתכפר בהם. תדע, שאם נאמר שאינה מכפרת אלא על שגגת עשה, מאי פריך חטאת ששחטה על המחויב עולה מה טעם כשרה הלא בת מינה היא – והלא י"ל בפשיטות ששחט על חייבי עשה מזידין שאין החטאת מכפרת, אלא משמע שבכל אופן מכפרת. ובזבח תודה נדחק בזה שלא משמע שרבה דיבר רק באופן זה. אך לדעת האומרים שאין עולה באה אלא על חייבי עשה מזידין, הלא על כרחך ש'חייבי עולה' שאמר רבא במזיד].

ולכאורה נראה שעיקר דברי רבא מבוססים על סברה; מזה שמצינו שהעולה מכפרת הן על 'עשה' אחת הן על הרבה, הרי שכפרת 'עשה' נעשית ממילא ע"י ריצוי הקרבן, הגם שאינו בא באופן מיוחד לכפר על כך. ואם כן סברה פשוטה היא שקרבן שעיקרו בא לכפר על חטא חמור, ודאי ריצויו פועל עכ"פ מקופיא (עתוס') גם כן כלפי ה'עשה'.

(ע"ב) 'או דלמא דאי איכא כמה עשה גביה מכפרא' – כלומר, כפרה מקיבעא. אבל מקופיא – גם לרבא הקרבן מכפר עליו, כמו שאמרו לעיל (ו). שהקרבן מכפר על היורש מקופיא (עפ"י חזון איש זבח"א, ה' 1).

ונראה נפקא מינה אם מכפר מקיבעא או מקופיא – האם ראוי לו להביא עולה על שאר 'עשה'; אם מכפר מקיבעא אין צריך כפרה נוספת, אבל אם אינו אלא מקופיא, ראוי לו להביא אחרת, וכמו שכתב במנחת חינוך (סוף מצוה רט; פה, א). וכן כתב ר"צ הכהן (בקונטרס שביתת השבת ב). וכ"כ בזבח תודה (ד"ה חטאת מכפרת על ח"ע) לענין חטאת שמכפרת אעשה מקופיא, שראוי לו להביא עולה מלבד החטאת. [ומבואר שהעולה מכפרת אעשה מקיבעא, הגם שענינה דורות ולא כפרה. ודלא כלשון המובא בא"ר רפג, ג].

'יש בעלים לאחר מיתה ובעי לאיתווי עולה אחריתי' – מממון המוריש. אבל אין צריך להביא מביתו שהרי היורש לא נדר כלום וכלפיו נידון הקרבן כ'הרי זו'.
ואע"פ שבשינוי קדש צריך להביא אחר מממון המוריש, נסתפקו בשינוי בעלים שמא כיון שהקרבן אינו מרצה כלל על הנודר-המוריש, מעולם לא נשתעבדו נכסיו בשביל שינוי בעלים לאחר מיתתו, שאין הפסול בשבילו אלא בשביל יורשיו. או שמא סוף סוף אירע חסרון בהקרבנו וצריכים היורשים להביא מנכסי אביהם (חזו"א א, ז. וע' שפת אמת).

'אי דליכא תשובה – זבח רשעים תועבה' – ואע"פ שאם לא עשה תשובה חטאו לא כופר וצריך להביא עולה אחרת לרצות עליו – אין הקרבן פסול. ואם נדר 'הרי עלי עולה' והביאה – אע"פ שלא ריצה, קיים את נדרו ואינו חייב קרבן אחר משום נדרו.
[ואין זה דומה למה שאמרו (בברכות כב): על המתפלל במקום שאיננו נקי שצריך לחזור ולהתפלל משום זבח רשעים תועבה – כי כלפי הריצוי אכן הוא לעיכובא, ולכך חייב לחזור ולהתפלל במקום טהור, כדי שיתרצה לפני ה', ואולם כלפי דין הנדר (שאינו שייך בתפילה) – הלא קיים את נדרו] (עפ"י זבח תודה. ע"ש).

ע"ע במה שהעירו על סוגינתו במנחת חינוך (שסד, ג, ד); באור הגרי"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג, ח"ג דף קפח, ג. וע"ע במובא בשבועות יב.

ה'עשה' שאמרו כאן – לאו דוקא, הוא הדין לענין לאו הניתק לעשה – ע' יומא לו. וע"ש ברש"י ותוס' לענין שאר לאוין שאין לוקין עליהם. ועוד אמרו במדרש שהעולה מכפרת על הרהור עבירה. ויש לומר שהכל בכלל מה שאמרו כאן 'עשה' – כלומר כל שאר איסורים שאין לוקים עליהם. ע' עשרה מאמרות חקור הדין ח"א רפי"ח; תקנת השבין יג. עמ' 118 ואילך. וע"ע בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א קעה, ובספר חונן דעה לר"נ פרידלנדר (יומא לו, עמ' רמ).

'אלא הוא למה ליי? – כדתניא, נאמר בפסח הוא בשחיטה לעכב, אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורין, והוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר' – רש"י פרש שנצרך לגלות על 'הוא' שנאמר באשם שאינו פוסל. ותמוה, כיצד יש ללמוד מ'הוא' האמור בפסח על תיבת 'הוא' שבאשם שאינה באה לעכב מפני שנאמרה לאחר הקטרה.

ואפשר לפרש בדרך אחרת: זבח פסח הוא ממעט שרק שחיטה שלא לשמה מעכבת ולא הקטרה. [ואע"פ שפשוט הוא לכאורה, שהרי כל עיקרה של הקטרה אינה מעכבת כפרת הקרבן – הוה אמינא שאם הקטיר כזית שלא לשמה – נפסלו שאר האימורים להקטרה. וכן יש לפרש בדרשת הספרי (המובאת בתוס') למעט מוזבחת פסח שהקטרה של"ש פוסלת] (שפת אמת).

א. נראה שגם לפרש"י כן הוא הפירוש; על ידי מיעוט 'הוא' שנאמר בשחיטת הפסח דוקא, שמענו שאין עיכוב אלא בשחיטה וכיו"ב דבר המעכב, ממילא באשם אעפ"י שנאמר שם 'הוא', הואיל ולא נאמר אלא בהקטרה שאינה מעכבת, אין לפסול. **ב.** מה שכתב לפרש דרשת הספרי לענין פסול ההקטרה ולא לענין פסול הקרבן – כדרך זו יש באבן האול ובאבי עזרי (רביעאה) מעה"ק ד, י. וראה עוד בספר ברכת מרדכי ח"ב יב, ט י.

*

ענין כפרת העולה

מצות תרומת הדשן נסמכה בפרשה לתורת העולה, אף שתרומת הדשן באה מכל הקרבנות שהיו מרובין, והעולה יחידית בבוקר ובערב; –

הענין על פי מה שאמרו (זבחים ז): עולה דורון היא, אי דליכא תשובה – זבח רשעים תועבה, ואי דאיכא תשובה – התניא עבר על מצות עשה ושב, אינו זו משם עד שמתכפר. ופרש"י: דורון – שאינה באה לכפר על עשה כפרה ממש כו'.

ובמדרש רבה (פינחס): מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, תמיד של שחר מכפר על עבירות דלילה, ושל בין הערביים על עבירות שנעשים ביום. וצריך להבין, הא עולה אינה מכפרת כלל, שאינה מועילה לכפר על מצות עשה רק עם התשובה, ולחייבי עשה מועילה תשובה לחודה.

גם לשון 'עון' קשה לפרש על חייבי עשה, דביטול מצות-עשה לא נקרא 'עון'. אך איתא (במ"ר צו, ז), לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב. וכן כתב בזהר הקדוש (פרשת צו, כז). העולה דא מחשבה רעה וכו'. ובוזה איתא בגמרא (ב"ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול בכל יום... הרהור עבירה. ויחזקאל התפאר בזה: הנה נפשי לא מטומאה – שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה (חולין לז). והקשו בתוס' מאי רבותיה דיחזקאל, הא כל אדם נמי אסור, כדילפינן 'ונשמרת מכל דבר רע' שלא יהרהר וכו'. ותירצו דהיינו רבותיה דיחזקאל, משום דאין אדם ניצול מזה בכל יום.

והנה גדר התשובה איתא ברמב"ם (הלכות תשובה), עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטוא עוד. ועל כל פנים צריך שיהיה באותה שעה בגדר שמוסכם לעזוב החטא לעולם, שאז אף שאחר כך יתגבר עליו היצר הרע, מכל מקום לשעתו היה בגדר השב [כמו שהוכחנו מגמ' קדושין מט: 'על מנת שאני צדיק...']. וכיון שאין אדם ניצול בכל יום מג' דברים אלו, לא יצויר על זה תשובה, כיון דאף לשעתו אינו עוזב כראוי, שיוכל להעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב עוד לחטא. ועל זה באה כפרת עולת התמיד, ושפיר מיירי עם התשובה, ואינו בכלל זבח רשעים תועבה, כיון שעשה תשובה, אך מ"מ נצרכה כפרת עולת התמיד, דהתשובה לא יועיל כיון שעומד לשוב ולחטוא, וע"י העולה מועילה התשובה; –

שענין הקרבן הוא דיצייר בנפשו כאילו הקריב עצמו על גבי המזבח. והיינו שבאמת רוצה להקריב נפשו רק שאינו רשאי, ומקריב הבהמה תחתיו שיהיה דם הקרבן כדמו וחלבו כחלבו. וכן מצינו (ברכות יז.) בתפילת תענית בזמן שבית המקדש קיים, אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו כו' שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיה לפניך על גבי המזבח ותרצני.

וכיון שבשעת הקרבת העולה עם התשובה הוא מוסר נפשו שבאם יעשה עוד נגד רצון השי"ת למה לו חיים, והוא מוכן באמת להקריב נפשו, רק התורה אמרה שיקריב בהמה חלף נפשו – ממילא אין יצר הרע שולט בו עוד.

וכעין דאיתא ביצחק אבינו ע"ה 'הא קריבית נפשי קמך' (כמ"ש בשבת פט:) – והיינו דאברהם אבינו ע"ה נצטוה על עקידת יצחק, אבל יצחק לא נצטוה לשמוע לאביו. והרשות היתה בידו למחות באביו. ומה שאמרו בגמרא (סנהדרין פט:) דשמע ליה יצחק מפני שהיה נביא מוחזק – אבל היה רק רשות, כיון שלא אמר לו אאע"ה שנצטוה לומר לו בנבואה שיתרצה להיות עולה, ואפשר שיכול למחות ויתקיים נסיון אאע"ה במה שיתרצה בלבו להעלותו לעולה, ואם יתגבר עליו יצחק אע"ה לא איכפת ליה. רק יצחק אע"ה בשומעו שהוא רצון השי"ת רצה לעשות רצון בוראו במסירת נפש אף שלא נצטוה, וזה שאמר 'הא קריבית נפשי קמך'.

ואף דאאע"ה גם כן מסר נפשו לכבשן האש באור כשדים וגם כן לא נצטוה, דאין בן נח מצווה על קידוש השם (כמו שאמרו שם ע"ד) – מכל מקום עכ"פ שם רצו להעבירו על דת לעבוד ע"ז, ובדין ישראל יהרג ואל יעבור, ואברהם אבינו קיים כל התורה כולה עד שלא נתנה (כמו שאמרו ביזמא כח:). ואף דלהרמב"ם ז"ל (פ"ה מיטודי התורה ה"ד) הפטור ומוסר עצמו מתחייב בנפשו, ובן-נח אינו רשאי לאבד עצמו, ואיך החמיר א"א ומסר עצמו, כיון שעדיין היה ב"נ ואינו מצווה? מכל מקום היה רוצה למסור חיי עולם וחי עוה"ב כדי שיתקדש שם שמים על ידו. ובאמת אח"כ אברהם נקרא ישראל (כמו שאמרו מ"ר ר"פ תולדות). ודינו כישראל, והיה המסירות נפש בדין. משא"כ יצאע"ה שמסר נפשו שלא בחיוב, רק מיראת ה' שלא לשנות מרצונו ית', אמר 'הא קריבית נפשי קמך' ומאז פסק יצר הרע ממנו, וכמו שאמרו (מדרש תנחומא תולדות ז), שרואה את עפרו כאילו הוא צבור על גבי המזבח, ומהאי טעמא ייחד שמו עליו בחיים, שבטוח שלא יטעה אותו יצר הרע.

וזה שאמרו שהעולה מכפרת על הרהור הלב, והיינו עם התשובה כשמקריב עולה שהוא כעין מסירת נפשו שמוסכים בלבו שלחיות נגד רצונו ית' אינו רוצה ולמה לו חיים. ואחר המסירת-נפש שוב אין היצ"ה ר"ש שולט בו, ובשעה זו הוא בגדר בעל תשובה גמור, ואף שאח"כ יתגבר יצרו עליו שאין אדם ניצול בכל יום על פי הרוב, מ"מ כיון שבשעת מעשה היה בגדר עשה תשובה שיעיד

עליו היודע תעלומות על שברון לבו, אף שאח"כ נתגבר עליו וחוזר לסורו, מ"מ לשעתו היה צדיק גמור (כמו שהוכחנו מגמ' קדושין הנ"ל).
 וזה שאמרו גם כן בעולת התמיד שהיא מכפרת על כל ישראל על הרהור הלב, והוא ג"כ עם התשובה, רק דלא היה מועיל כאמור רק עם העולה, וזה שאמרו 'ובידו עוון' שזה נקרא עון...
 וזה שנקטו הלשון 'לא לן אדם בירושלים כו', וקשה דהא התמיד מקריבין מתרומת הלשכה שהוא משקלי ישראל מכל ארץ ישראל, ואף בחו"ל היו שולחין שקלים, והיה לו לכפר על עון ישראל מכל מקומות מושבותיהם? אך לפי האמור, בחו"ל או בשאר א"י שלא ידעו בכיוון (=בדיוק) זמן הקרבת התמיד, לא שייך כאילו הקריב נפשו, שיועיל התשובה על הרהור הלב, משא"כ בירושלים שהיו אנשי מעמד שעמדו על הקרבת התמיד, וכל אחד גמר בנפשו להקריב נפשו לפני הקב"ה, שפיר אמר שלא לן אדם בירושלים ובידו עון, שהועיל התשובה ע"י הקרבת התמיד כאמור...
 וזהו שנסמך בפרשה תרומת הדשן לתורת העולה, לזכר עפרו של יצחק שצבור על גבי המזבח, שגם הוא זכה על ידי מסירות נפש שיצר הרע פסק ממנו, וכמו כן בהקרבת העולה לכפר על הרהור הלב כאמור. (פרי צדיק פרשת צו, ג).

דף ח

י'לקח מדם החטאת שתהא קבלה לשם חטאת' – רש"י מפרש הלימוד הוא מולקח לשון קבלה. [כלומר, הגם שפשט הכתוב מדבר בנתינת הדם על המזבח, שהרי כתוב ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות המזבח, אעפ"כ מכך שהוציא הכתוב בלשון 'לקיחה' יש לדרשו על קבלה]. ולולא פרש"י היה אפשר לפרש הלימוד ממה שכתוב מדם החטאת משמע שהדם נתקדש ביחוד מלבד קדושת הקרבן שהסכין מקדשו, וזה על ידי קבלתו בכלי שרת (אמת ליעקב ויקרא ד, כה).

'לעכב בכל עבודות בשנוי קדש... מנלן?' – משמע שהשאלה גם על זריקה. ואין ללמוד שינוי קדש משינוי בעלים לפסול – שיש לומר לפי שאין למדים למד מן הלמד בקדשים, והרי שינוי בעלים כתוב בשמיעת קול, וחטאת חלב למדים משם.
 עוד יש לומר, כיון שלא מציינו עיכוב בשינוי קדש בשום עבודה בחטאת, אין ללמוד משינוי בעלים, שמה שינוי בעלים הוא שינוי גדול יותר ולכך הוא מעכב (עפ"י חזו"א זבחים א, ט).
 ומה שבסוגיא דלהלן י. ילפינן שינוי קדש משינוי בעלים בק' וחומר, היינו דוקא לאחר שידענו ששינוי קדש פוסל, ובאנו ללמוד הלכה מסוימת משינוי בעלים. ועוד יתכן עפ"י מה שכתבו התוס' שם שלרבי שמעון אין ללמוד ש"ק מש"ב, א"כ יש לומר דפריך הכא לר"ש.

(ע"ב) 'של"ו קבאיצ"ן ממה"ר בד"א ב"א סימן') – סימן לשמות החכמים שיוזכרו בכל הסוגיא. ראה בפירוט בספר הנוטריקון לר"מ היילפרין, ובספר הסימנים השלם לרפ"י הכהן, עמ' 30. [וב'מלאכת יום טוב' כתב שנפלה כאן טעות סופר].

'דבר הבא מן הצאן יהא לזבח שלמים. אימא שלמים אין מידי אחרינא לא?' – כלומר, כיון שצריך

- א. התוס' כתבו (עפ"י יומא סא.) שלדברי כולם אם נתן על הבהונות אעפ"י שלא נתן מהמותר על הראש – אינו מעוכב לאכול בקדשים.
- ב. הרמב"ם (מח"כ ד) פסק כרבי עקיבא. אלא שאם נשפך השמן – כיפר. ובאר בכסף משנה שלדעתו אינו מעוכב אלא אם השמן נמצא בעיין. וע' כסברא זו ברש"ש. ובשפת אמת כתב דרך אחרת.

דפים 1 – 2

י. שני השעירים שבעצרת, למה הם באים? האם ניתן להפרישם או לשחטם ללא הפרש זמן בין אחד לאחד?

רבי שמעון אומר: שני שעירי עצרת באים על טומאת מקדש וקדשיו. והשני בא על טומאה שארעה בין הראשון לשני. [אמור מעתה: ראויים היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ובכל שעה אלא שחסך הכתוב].

מבואר בדברי רבי זירא, שגם במקרה ששחטו את שני השעירים כאחת, דמו של השני נזרק משום טומאה שארעה לאחר זריקת דם הראשון.

ומשמע ממהלך הסוגיא שלפי הצד בספקו של רבא שאין הקרבן מכפר על דבר שנעשה לאחר הפרשתו, צריך להפריש השעירים בהפרש זמן, שאם יפרישם יחדיו שני למה הוא בא. אך זהו רק לדעת רבי שמעון שאין אומרים 'לב ב"ד מתנה', אבל לחכמים שאומרים כן בקרבנות ציבור, אפילו מפרישם כאחת אין חשש, כי לב ב"ד מתנה שלא תהא הפרשת האחרון הפרשה עד סמוך להקרבתו (עתוס' ד"ה דלמא).

דף 2

יא. מה דין הזבחים דלהלן?

- א. תודה ששחטה לשם תודת חברו. וכן בשאר זבחים.
 - ב. תודה ששחטה לשם תודה אחרת שלו, כגון עלה מן הים והפריש תודה, ושחטה על יציאתו מבית האסורין.
 - ג. חטאת ששחטה לשם חטאת אחרת.
 - ד. חטאת לשום עולה.
 - ה. חטאת לשם מי שמחויב חטאת.
 - ו. חטאת לשם מי שמחויב עולה.
 - ז. חטאת לשם מי שאינו מחויב כלום.
 - ח. עולה הבאה לאחר מיתה, ושחטה היורש בשינוי קודש או בשינוי בעלים.
- א. תודה ששחטה לשם תודת חברו; לדברי רבה – כשרה ועולה לחובתו, שהרי תודה לשם תודה נשחטה. ולרב חסדא (לר"ת אף רבא סובר כן, ואילו לרש"י ותוס' אין הוכחה) – אינה עולה לחובתו, לפי שנשחטה לשם תודה אחרת. רבה אמר ללמוד דבריו מן הברייתא, ודחו ראייתו.
- א. מדובר כשאמר לשם תודה אחרת של פלוני, אבל שחטה סתם לשם פלוני – אין כאן שינוי קדש, וגם משום שינוי בעלים אין לפסול כל שלא חשב על זריקת הדם (עפ"י רש"י ותוס').
- ב. לפרש"י, הוא הדין בשאר זבחים – מחלוקת רבה ורב חסדא. והתוס' חולקים וסוברים שלא אמר רב חסדא אלא בתודה, משום שכתוב תודת של מיו, אבל בשאר זבחים – אין זה שינוי קדש ועולים לשם חובה.
- ג. כתבו הראשונים שהלכה כרב חסדא [מאחר שדחו בגמרא את ההוכחה שהביא רבה כבסיס לדבריו].

ב. שחט תודה לשם תודה אחרת שלו – כשרה, ואפילו לשם שלמים סתם – כשרה (כנזכר לעיל ד.).

ג. חטאת קָלֵב ששחטה לשם חטאת דם, וכד' – כשרה. ויש דעה הפוסלת (להלן ט. ע"ש פרטים נוספים).
א. למאן דאמר כשרה – כתב רש"י שעלתה לו לחובתו. ויש שהגיה בדבריו: 'ולא עלתה לו'. וי"א שעלתה לו לחטאת דם (ע' ברכת הובת; צ"ק; רש"ש; יד דוד; קרן אורה; זבח תודה סד"ה וכן הלכתא).
ב. הרמב"ם פסק לפסול. אולם כתב שאם שחט חטאת קָלֵב לשם חטאת חלב אחר – כשר (פסולי המוקדשין טו,ו; שגגות ג).
ג. שחט לשם חטאת של חברו – באנו למחלוקת רש"י ותוס' אליבא דרב חסדא כנזכר בסעיף א).

ד. שחט חטאת לשום עולה – פסולה.

ה. שחט חטאת לשם מי שמחויב חטאת; אם שיתכפר בה בזריקה – הרי זה שינוי בעלים ופסולה. ואם לאו – כשרה.

ומהרמב"ם משמע שדין 'שינוי בעלים' שייך בכל העבודות, כנזכר לעיל.

ו. חטאת לשם מי שמחויב עולה – כשרה, לפי שאינו מחויב כפרה כמותו.

א. רש"י פרש 'מחויב עולה' – לאחר שהפרישה. ובשטמ"ק כתב בדעתו שה"ה כשאמר 'הרי עלי' ועדיין לא הפריש [אבל קודם לכן, נחשב 'מחויב כפרה כמותו' שהרי החטאת מכפרת מקופיא על חייבי עשה, וכיון שעדיין לא נדר עולה הלא יכול להתכפר בחטאת, הלכך נחשב 'מחויב כפרה כמותו' והחטאת פסולה].
והתוס' צדדו שאפילו לא נדר חברו אלא שיודע שעבר על 'עשה', יש לנו להניח שיביא עולה ויתכפר בה על הכל, הלכך נחשב כלפי החטאת 'אינו מחויב כפרה כמותו'. ועוד כתבו שאם הלא כבר הפריש עולה הרי שוב אין החטאת בר כפרה לגביו כלל, [אם תמצי לומר שאין הקרבן מכפר אעשה דלאחר הפרשה] הלכך החטאת פסולה. ע"ש.
ב. הרמב"ם כתב שאעפ"י שהחטאת כשרה, אינה עולה לו לשם חובה. (וע' בחדושי הנצי"ב כאן; חדושי הגר"ס קרבן פסח ב,ו). ובחזו"א (יב,יא) כתב שיש להתישב אם לא נפלה טעות סופר בדברי הרמב"ם וצריך לומר 'עולה לו'.

ז. שחט חטאת לשם מי שאינו מחויב כלום – פסולה, שאין לך אדם שלא עבר על עשה, והרי חטאת מכפרת גם כן על עשה, נמצא שמחויב כפרה כמותו. [לא כן כאשר כבר התחייב עולה – שכפרתו מלכתחילה בעולה ולא בחטאת, הלכך נחשב 'אינו מחויב כפרה כמותו' כאמור].
יש שגרסו בגמרא 'עולה ששחטה... (עתוס)'. ולפי גרסה זו יש לומר שחטאת כשרה מפני שאינו מחויב כפרה כמותו (ע' בשפת אמת ובחדושי הנצי"ב).

ח. עולה שמתו בעליה ושחטה היורש בשינוי קדש – לא עלתה לחובה, וצריך להביא אחרת (ממזון המוריש ולא מביתו. חזו"א).
שחטה בשינוי בעלים; לרבא כשרה, שאין בעלים לאחר מיתה. ולרב פינחס בריה דרב מרי – חייב להביא קרבן אחר, שיש בעלים לאחר מיתה.
ע"ע להלן ט – פרטים נוספים.

יב. א. האם חטאת מכפרת על ביטול מצות עשה?

ב. יורש המביא עולת מורישו, האם מרצה לו על עבירות 'עשה' שבידו?

א. אמר רבא: חטאת מכפרת על חייבי עשה, מ'קל וחומר'. ואע"פ שמעיקרה אינה באה אלא על לאוין שיש בהם כרת, מכפרת מקופיא גם על 'עשה'. (ובתורת 'דורון' לריצוי, כעולה – ולא לכפרה ממש, שהרי התשובה שקדמה כבר כיפרה על ה'עשה'. וללא תשובה קודמת – 'זבח רשעים תועבה'. תוס' עפ"י הגמרא). יש מי שכתב שאינה מכפרת אלא על עשה בשגגה (זבח תודה). ואין הדבר מוסכם (ע' שפת אמת).

ב. כנוכר, לדברי רבא אין בעלים על קרבן הקרב לאחר מיתת בעליו, הלכך היורש אינו בעלי הקרבן. ואולם הסיקו לעיל (ו) שמ"מ מכפר עליו מקופיא. ולדברי רב פינחס בריה דרב מרי – נראה שמכפר לו מקיבעא (ערש"י; חזו"א).

דף ח

יג. א. מהן החומרות המיוחדות את החטאות דלהלן; חטאת חלב, חטאת נזיר וחטאת מצורע?

ב. האם אפשר ללמוד חטאת עבודה זרה מחטאת חלב? חטאת 'עולה ויורד' משאר חטאות?

א. מבואר בגמרא שאין ללמוד חטאות אלו זו מזו ב'מה מצינו'; שיש לפרוך (לחומרא) מה לחטאת חלב שכן מכפרת על חייבי כרת. חטאת נזיר וחטאת מצורע – שכן יש עמהן דמים אחרים, שלא כחטאת חלב. חטאת חלב וחטאת מצורע (ועוד חטאות) – אין להן שאלה, שלא כחטאת נזיר. חטאת חלב וחטאת נזיר אינם בדלות, שלא כחטאת מצורע שהדל מביא עוף במקום בהמה. חטאת מצורע – טעונה נסכים. (ע' מלאכת יו"ט).

ב. מבואר בגמרא שלמדים חטאת עבודה כוכבים מחטאת חלב לפסול בשינוי קדש, שכן שניהן באים על חטא שדינו בכרת.

חטאת 'עולה ויורד' נלמדים ב'מה הצד' מחטאת חלב וחטאת נזיר ומצורע (שכאשר תפרוך מה לחטאת חלב שכן כרת, תאמר בשבועת ביטוי ובשמיעת קול, או: מה לחטאת חלב שכן אינה באה בדלות, תאמר בעולה ויורד – חטאת נזיר ומצורע יוכיחו. מה לאלו שכן יש עמהם דמים אחרים – חטאת חלב תוכיח. וחזר הדין. ומחטאת חלב ונזיר לבד אי אפשר ללמוד – שכן אינם בדלות. ומחטאת חלב ומצורע אי אפשר – שכן אינם בשאלה, תאמר בשבועה שישנה בשאלה. עפ"י רש"י ותוס').

דפים ח – ט

יד. א. קרבן פסח ששחטו בשאר ימות השנה, לשמו או שלא לשמו – מה דינו?

ב. מותר הפסח, כגון שעברה שנתו או עבר זמנו – מה דינו?

א. פסח בשאר ימות השנה ששחטו לשמו (לשם בעליו או לשם אחרים. ע' פסחים סא) – פסול. שחטו לשם אחד מן הקרבנות – דינו כשלמים, וטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, כפי שדרשו חכמים מן המקראות (ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים; אם כשב; וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר), כמפורש בסוגיא. א. עשאו 'לשמו ושלא לשמו' – מסקנת הגמרא בפסחים שכשר. ויש אומרים שלרבי מאיר פסול (ע' בפירוט בפסחים נט-ס. ועע"ש לענין שינוי בעלים).